

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО
FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стояновска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Гюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дџгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Ѓорѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарья – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ XX ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Лидија Ковачева¹

¹д-р на класични науки, Насловен доцент д-р Универзитет Евро Балкан – Скопје
e-mail: kovachevalidija@gmail.com

Апстракт: Импактот на методолошките истражувања на овој труд е восприемањето на розата како цвет кој луѓето од далечното минато го обожувале, па оттаму бележи континуитет од античкиот период до денешното современо општество како обврзен дел од пролетните празници и погребните обичаи. Розата била најомилен декоративен елемент во фунералната уметност во римскиот период и на италската и на македонската територија; цветот на розата во Рим се поврзувал со празникот посветен на покојниците Духови, од каде подоцна е изведен поимот русалки кои во руската народна традиција ги означуваат душите на девојките починати пред свадба; во македонската народна традиција се смета за дар на покојникот при неговото заминување на „оној“ свет; во христијанската иконографија претставува симбол на Исусовите рани, а со тоа и симбол на воскресението и бесмртноста. Оттаму, целта на овој труд е да се прикаже континуитет во религиозните восприемања на розата, високо респектирана од култно религиозен аспект, која едновременно ги симболизираше краткотрајноста и минливоста на животот, но и радоста во рајот.

Клучни зборови: роза, *Floralia*, *Anthesphoria*, *Rosalia*, русалки, Дуовден

Симболиката на розата во римските празници и погребните обичаи и во македонската народна традиција

Согласно научните извори, цветот на розата бил непознат за жителите на Италијанскиот Полуостров од почетокот на I милениум пр. н. е. до III в. пр. н. е., кога во вид на подарок, симболичен резултат на културниот контакт со Старите Грци, се појавил кај Римјаните, па со текот на времето да стане високо респектиран од култно религиозен аспект (Géczi, 2008, 1). Римско-старогрчката синхронизација претставува неизоставен дел од хеленизмот. Обидите на Римјаните да го присвојат хеленскиот начин на живот го формира

незаменливиот дел од осознавањето на римската историја (Митевски, 2007, 6-8). Оттаму, современите старогрчки манири на изразување, употребата на цветни венци, цветови како декорација и појава на розети во цветни мотиви непречено навлегле во сите пори на римскиот начин на живеење, но со поотворени ставови. На пр., Вергилиј розата ја доживувал како многу ценет, престижен и екстремно доблестен пурпурен цвет (*hic ver purpureum*), па така и ја опишал и во својата *Ecloga IX* (Virgil: *Eclogae*, IX. 40-41). Влијанието на розата кај Римјаните со текот на времето станало сè поголемо, што довело до нејзино восприемање како симболичен извор во римската култура и литература со интеграција на грчките митолошки ефекти. Сепак, иако се говори за синхронизација меѓу Рим и Стара Грција, не постои време од Стара Грција кое би можело да се спои со времето во Рим. Времето во Рим е единствено, исто како што било и во Стара Грција (Ковачева 2016, 150).

Со зголемувањето на интересот за розата, започнале да се користат едноставните богачки карактеристики на розата во морална интерпретација. Кикерон ја опишал како цвет кој никнува и цути сам како природен гласник кој го најавува пристигнувањето на пролетта: „*Cum rosam viderat, tum incipere ver arbitrabatur.*“ (Cicero: *Verr.* II.V.10.27). Цикличното појавување на розата секоја пролет, согласно концептот на времето во старогрчко-латинската космологија, го означувала постоењето на законите за природата и хармонијата на непрекинатото повторување на времето, па оттаму луѓето сметале дека е пример за поредок, но и за назначување и евалуација на годишните времиња, за кои што сметале дека треба да се прифатат и следат (Géczi, 2008, 4). Тит Лукретиј Кар, исто така, ја доживувал како гласник на пролетта и на прашањето: „Зошто ја гледаме розата кога ќе никне ...?“, одговорил: „Бидејќи природата смета дека е време таа да се појави.“ (Lucretius: *De rerum natura*. I.174-175).

Импактот кој пролетта го имала кај древните народи, како годишна сезона на почетокот на вегетацијата и цутењето и го означува временскиот период на враќањето на плодноста, довело до назначување на посебна божица на плодноста. Ако розата во старогрчката митологија била доделена како атрибут на Афродита, тогаш таа морала да го има истото место кај Венера во римската митологија и ако Венера е мајка божица, тогаш розата морала да биде поставена како кралица на сите растенија (Géczi, 2008, 8). Оттаму, од времето на појавување на Италијанскиот Полуостров најдоцна до III в. пр. н. е., присуството на розата станало обврзен дел од пролетните празнувања кај Римјаните и тоа за време на чествување на празникот Флоралија, а потоа и на празникот Розалија, по која што впрочем е и именуван празникот.

Според Плиниј, празнувањето на празникот Флоралија, Денот на цвеќињата, започнало во Рим во 238 г. пр. н.е. (Plin. *H. N.* XVIII.69), согласно заповедта од пророштвата од Книгата на Сибила со која се барало заштита на цвеќињата од божицата (*ut omnia bene deflorescerent*) (Varro, *De Re Rust.* I.1; Plin. *H. N.* XVIII.69; Vell. *Pat.* I.14). Првично кај Римјаните се празнувал од 27 до 29 април, во месецот посветен на римската божица Венера, која била

прогласена за заштитничка не на нескротената, туку на култивираната, т.е. одгледуваната природа. (Blackburn & Holford-Strevens 1999,176). Со реформите на Римскиот календар од страна на Јулиј Кајсар во 45 г. пр. н.е., кој во негова чест бил наречен Јулијански календар (Ковачева 2016, 162), празникот Флоралија започнал да се празнува од 28 април до 3 мај, во времетраење од шест дена ([Plin. H. N. XVIII.69](#); [Ovid. Fast. V.185](#)). Првично претставувал празник на селаните кој се празнувал на стар, наивен и забавен начин и според Бутман, најверојатно не бил посветен на ниту едно божество, сè до релативно доцниот период (Buttmann, 1828–1829. 54). Во империјалистичкиот период празникот бил посветен на Флора, Божицата на цвеќињата, вегетацијата и плодноста, една од постарите римски божества, што довело до изградба и посветување на храм во Рим во чест на оваа божица, каде што народот можел да доаѓа и да и се моли за заштита на цвеќињата. Потом, со текот на времето, овој празник бил воведен и во останатите римски градови каде што се стекнал со поинаков карактер на празнување, за разлика од празнувањата на селаните и примил непристоен карактер поради изобилие на свечености со неморално и недолично однесување на учесниците за време на празнувањето (Smith, 1875, 541-542). Набрзо по неговото установување во Рим, паднал во немилост од страна на Римскиот сенат и бил укинат. Но, поради неколкукратното сериозно уништување на цвеќињата во 173 г. пр. н.е. од силните ветрови, дождови и град, по наредба на Римскиот сенат дадена од страна на ајдилот В. Сервилиј, празникот Флоралија бил повторно обновен, но под името *Ludi Florales* (Ovid, *Fast.* V.329; Eckhel, *De Num. Vet.* V. 308). Вообичаено, празнувањето било спроведувано под покровителство на ајдилите (Cic. *Verr.* V.14; Val. Max. II.10.8; *Eckhel, l.c.*) и изобилувало со прекумерни веселби, пиеење на алкохолни пијалаци и играње на блудни игри ([Senec. Epist. 96](#); [Mart. I.3](#); 542). Согласно записите на Валериј Максимус, главниот дел на празнувањата за време на Флоралија биле исполнувањата на театарските и мимичките претстави, на кои вообичаено присуствувале мноштво граѓани и барале од женските актерки да се појават голи на сцената и преку исползување на непристојни гестови и танци да ги забавуваат гледачите (Val. Max. II.10 8). Се забележува и присуство на голи проститутки кои парадирале по улиците низ Рим заедно со гладијаторите, за што сведочи и Катон помладиот, кој во своите записи вели дека кога излегол на улиците на Рим и ја здогледал оваа глетка, бил шокиран и веднаш заминал оттаму (Blackburn & Holford-Strevens 1999, 176). Обврзен дел од празнувањето на овој празник било присуството на розата. Со рози и ливчиња од рози ги декорирале трpezите, подготвувале храна и пијалаци, плетеле венци, гирланди од роза со кои учесниците ги украсувале своите глави и пееле пофални песни посветени на Флора (Ovid: *Fasti.* V.223-229). Поврзувањето на венците од роза со празнувањето на празникот Флоралија, се забележува и во записите на Филострат во II в. н. е. (*Flora, Tavola XLV.*)

Во времето на Вергилиј, како што пишува и самиот тој во Георгика, слични празници, главно на пролет и есен, биле многу популарни на територијата на Италија (Virg. *Georg.* II.385) и се празнувале без некоја посебна поврзаност со некое божество. Во античките времиња, слични празници

празнувани, исто така напролет и наесен, се забележуваат од јужниот до северниот дел на Италија ([Justin. XLIII.4](#)), празнувања, кои во голема мера наликуваат на празнувањето на старогрчкиот празник [Anthesphoria](#) (*ἀνθεςφόρια*).

[Anthesphoria](#) претставувал празник на цвеќето, на италијанската почва празнуван главно на Сицилија, посветен на божиците Деметра и Персефона (Smith, 1875, 98). Согласно старогрчката митологија, додека Персефона берела цвеќиња по ливадите, ја грабнал Хад, богот на подземниот свет и ја однел во Адот. Нејзината мајка, Деметра, го напуштила Олимп и пошла по море и копно да ја бара својата ќерка. Во својот гнев поради изгубеното чедо, направила родот на земјата да венее, со што човештвото ќе пропадне ако не интервенирал Севс и му наредил на Хад да ја врати Персефона. Хад се покорил на наредбата, но пред тоа и дал на невестата да изеде калинка (нар) преку што се заветила дека 1/3 од годината ќе престојува кај него во Адот, а остатокот од годината кај мајка и (Џемс, 1961, 140-141). Оттаму, овој празник се празнувал во чест на враќањето на Персефона на почетокот на пролетта кај мајка и, Деметра. Карактеристични нишки на празнувањето биле берење цвеќиња и плетење венчиња од цвеќе, бидејќи токму тоа го правела Персефона кога ја грабнал Хад (Pollux, I.37). Според Страбон (Strabo, VI.256) сличен фестивал во чест на Деметра празнувале жените во *Hippolium*, кој според него веројатно бил наречен *Anthesphoria* бидејќи бил изведен од Сицилија. За време на овој празник жените сами ги береле цвеќињата со кои сплетувале венчиња кои ги носеле на главата по тој повод, бидејќи претставувало голем срам да се купи цвеќе за таа намена (Smith, 1875, 98). Според Павсаниј, [Anthesphoria](#) се празнувала на Аргос во чест на божицата Хера *Ἀνθεία* (Paus. II.22 § 1), каде карактеристична нишка на празнувањето било одењето на млади девојки во поворка, кои во рацете носеле кошнички исполнети со цвеќе, придружувани од *ἰεράκιον* кој свирел на флејта (Etym. Gud. 57). Според Хесихиј (Hesych. s.v.), овој празник се празнувал на Кнос во чест на божицата Афродита *Ἀνθεία*, која била споредувана со римската божица Флора, па оттаму и празникот [Anthesphoria](#) кај Старите Грци се споредувал со римскиот празник Флоралија (Smith, 1875, 98).

Овидиј во Фасти, дело во кое тој ги опејува римските празници, ја опишува Флора како божествен претставник на месецот мај и зборува за нејзината улога во обновувањето на цвеќињата од крвта на мртвите и вели: „преку мене извира славата од нивните рани“. Символизмот на обновувањето на цвеќињата од крвта на мртвите се забележува и во празникот *Rosalia* или *Rosaria*, кој кај Римјаните симболизирал трансформација на мртвите во роза и трансценденција на љубовта над смртта. Овој празник, празнуван во чест на мртвите, почнал да се одржува во I в. пр. н. е., во периодот од 11 мај до 15 јули, во зависност од регионот каде што се празнувал (Géczy, 2008, 19). Во Рим имал јавен карактер, но се празнувал и на семејно ниво. Карактеристична нишка била украсување на гробовите со цвеќе на покојните предци (Peterson, 1919, 42-44). Вообичаено гробовите се кителе со рози, па оттаму и именувањата на

празникот во *Rosatio*, украс од роза или *Dies Rosationis*, ден на украсување со роза (Phillips, 1996,1335).

Бидејќи едновремено ги симболизира цутот на младоста и оплакувањето, розата често означува смрт која ненавремено или предвремено е доживеана. Повторувањето на празнувањето на празникот Розалија, претставувал израз на римските верувања во континуираното постоење на душите на покојниците. Оттаму, розата станала еден од најомилените симболи во funerалната уметност, прикажана во форма на розета. Погребната симболика на розите за прв пат се забележува во III в. пр. н. е. на саркофагот на Корнелиј Скипиј Барбатус (денес во Музејот на Ватикан, Рим). Овој саркофаг претставува еден од најраните примери на синкретизам на старогрчката и римската традиција. За разлика од дотогашниот римски обичај на погребување со горење, т.е. кремација, Скипиј бил погребан во саркофаг, налик на Етрурците, но во форма на старогрчки олтар, украсен со елементи на дорско-јонската архитектура, со врежан ред на розети, еднолисни, дволисни и со листови што се протегаат нанадвор (Géczi, 2008, 1).

Откако Римјаните ја освоиле Македонија во 167 г. пр. н.е. и ја прогласиле за Римска провинција во 148 г. пр. н.е. (Машкин, 1995, 166, 173), тие во Македонија ги пренеле и римската култура и римскиот начин на живот, каде неизоставен дел биле и погребните обичаи и погребната симболика. Оттаму, третирањето на розетата на надгробните споменици на територијата на Македонија од I/2 на I в. до крајот на III в. како декоративен елемент и како лаконски симбол на природата, стои во тесна врска со верувањето во задгробниот живот, во живот по смртта, како амблем на кружното движење: раѓање, живот, смрт и повторно раѓање, воопшто бесмртноста. Розета ги симболизира краткотрајноста и минливоста на животот, но и радост во рајот. Мајсторите каменоресци многу добро го познавале симболичното значење на розетата, затоа и не е случајно што таа, во Македонија, била главен, омилен и најброен декоративен елемент во овој период (Петковски, 2013, 75-76).

Розите претставуваат обврзен дел и од ранохристијанската погребна уметност и со нив најчесто се претставувани светителите и маченици, често на начин кој ги идентификува со цвеќиња. Чудата кои во себе вклучуваат рози се припишуваат на некои женски светителки. Розите се едни од најкарактеристичните атрибути на Света Марија, мајката на Исус, опишана во почетокот на христијанската литература како *Rosa Pudoris*, роза на скромноста и роза среде трње, која го родила Христос во сликата на роза. Во христијанската иконографија, розата е симбол на Исусовите рани, таа е пехар која ја собира Исусовата крв или преобразба на капките од неговата крв. Петолисната роза претставува симбол на петте рани на Христос, а со тоа и симбол на воскресението и бесмртноста (Шевалие & Гербран, 2005, 860).

Симболиката на розата бележи континуитет низ просторот и времето. Како пример се издвојува името на русалиите (русалки) кое е од скорешно потекло, го нема во старите пишани споменици и не е од словенско потекло.

Името е забележано во рускиот и бугарскиот фолклор. Прв пат е спомнато од страна на историчарот Татишчев во XVIII в. Зборот русалии доаѓа од лат. збор *rosa*, роза, ружа, трендафил (Софрониевски, 2001, 626). Во согласност со симболиката, цветот на розата во Рим се поврзувал со празникот Духови, од каде подоцна е изведен поимот русалки, за кој се смета дека доаѓа од стр. гр. збор *ῥουσάλια* (*rusalia*) и од лат. збор *rosaria*, *rosalia* и значи Духови или Ружин Велигден, христијански празник, кој како и многу други е измешан со пагански примеси. Во народната етимологија, поимот „*русло*“ означува поток, течение на вода и согласно толкувањето, се доведува во врска со култот на водата. Во руската народна традиција, името на вилите е заменето со русалки. Според руските митолошки приказни, тие живеат во вода, полиња и шуми. Народот се плашел од нив, особено во недела по празникот Духови, согласно верувањето дека русалките се души на девојките починати пред свадба, па според тоа се поврзуваат и со култот на мртвите (Леже, 1904, 147-149).

Дуовден, македонскиот народен религиски празник посветен на мртвите, наречен уште и Духовден, Свети Дух и Света Тројца, се празнува во периодот на преминот од пролет кон лето, на 50-от ден по празникот Велигден. Според народните верувања од с. Раотинце, Тетовско, на Велигден мртвите (т.е. нивните души) се распуштаат, се „*слимињаа доле*“, а после 50 дена, на Дуовден, ги „*бера душите и ги носат на кеј мртвите*“. Душите на мртвите „*од Велидан до Свети Дуси са на слобода*“, т.е. слободно се шетаат по дрвјата и по цветовите, меѓу кои и розите и со голема мака ги собираат (Ковачева & Боцева, 2014, 108). Розата преставува неизоставен дел и од погребните обичаи во македонската народна традиција. Како симбол на вечната младост, на рано починатите момчиња и девојки на гробовите се оставаат бели рози. Доколку се случи некој да донесе цвеќе во друга боја, една од жените го зема тоа цвеќе и го трга на страна. Во Леринско и денес, доколку се работи за младо момче или неженет покојник, се забележува обичајот на овенчување на главата на покојникот со цветен венец, со симболичко значење „да се ожени на оној свет“ (Ковачева & Боцева, 2014, 177).

Во македонската народна традиција се верувало дека патот до рајот е долг и тежок. Обичај е да се носи роза за починатиот која се остава над гробот, а многу малку се става внатре во ковчегот. Согласно народните верувања, додека стаса мртовецот до рајот, мора да минува низ долини каде што многумина ќе го застануваат. И за да не го сопрат и да не го излажат, да запре таму и да не стаса до рајот, тој на секого ќе му фрли китка роза (Ковачева & Боцева, 2014, 177). Розата се смета и како дар при поаѓање на пат на „оној“ свет, но и како залог дека на земјата се простил со сите.

Заклучок

Симболиката на розата, како цвет високо респектиран од култно религиозен аспект, бележи континуитет низ просторот и времето. Поради нејзината елеганција, прекрасните бои и долготрајноста на цутењето во текот на една календарска година, розата се восприемала како „кралица на цветовите“ која симболизирала севкупно исполнување, достигнување и совршенство (Cirlot, 1971, 275). Уште во антиката секоја година во месец мај на покојните души на гробовите на починатите се оставале рози, како дар за покојните души кои се восприемале како симбол на препород (Шевалие & Гербран, 2005, 861), па поради тоа станала еден од омилените декоративни елементи, првично на античките надгробни стели, а потем станала и неизоставен дел од ранохристијанската погребна уметност. Денес, во современото општество, оставањето на рози на гробовите повеќе претставува чин на пиетет кон покојниците, отколку чин со некоја религиозна основа.

Литература:

- Buttmann, Philipp Karl. *Mythologus oder gesammelte Abhandll. über die Sagen des Alterthums*. Berlin, 1828–1829.
- Blackburn, V., Holford-Strevens, L. *Oxford Companion to the Year, An exploration of Calendar Customs and time-reckoning*, Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Ковачева Лидија, Боцева Лутеција. *Речник на македонските народни празници, обичаи и верувања и*. Скопје: Центар за културно и духовно наследство, 2014.
- Ковачева, Лидија. *Антички календари. Вавилон, Египет Стара Грција, Античка Македонија Рим*. Скопје: Панили, 2016.
- Леже, Луј. *Словенска митологија*. Предео на српски Рад. Агатоновић. Београд: ИРО Графос, 1904.
- Машкин, Н. А. *Историја на стариот Рим*. Скопје: Зумпрес, 1995.
- Митевски, Витомир. *Античка философија. Хеленизам и Рим*. Скопје: Матица македонска, 2007.
- Ovid's *Fasti*. With an English translation by Sir James George Frazer. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1931.
- Peterson, Roy Merle. *The Cult of Campania*. Rome: American Academy in Rome, 1919.
- Петковски, Роберт. *Декоративните елементи на римските надгробни споменици меѓу средниот тек на Аксиј и Стримон*. Каламус: Скопје, 2013.
- Phillips, C.R. *The Oxford Classical Dictionary*. Edited by Simon Hornblower and Anthony Spawforth. 3rd edition Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Софрониевски, Валериј. *Латинско-Македонски речник*. Скопје: Бигосс, 2001.
- Cirlot, J. E. *A Dictionary of Symbols*. Second Edition. London: Routledge, 1971.

Géczi, János. *The Roman rose. An anthropological approach*. Veszprém, Hungary: Pannon University. *Iskolakultúra Online*, 2, (2008) 1-66.

Џемс, Е. О. *Компаративна религија*, Белград, 1961

Шевалие, Ж., Гербран, А. *Речник на симболите, Митови, соничта, обичаи, гестови, облици, ликови, бои, броеви*. Табернакул: Скопје, 2005.

Smith, William, D.C.L., LL.D.: *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. London: John Murray, 1875.